

## INTERVJU

**Milica Jesenovec, Mila Jesenovec in Ksenija Ramovš**

**Dobro razumevanje v družini  
olajša oskrbo starejšega svojca**

**Ključne besede:** domača oskrba, skupno gospodinjstvo, pripomočki, medgeneracijska povezanost, aktivna starost, dobre navade, družinski oskrbovalci

AVTORICE:

*Milica Jesenovec je socialna delavka na OŠ Šenčur in OŠ Davorina Jenka Cerklje na Gorenjskem. Petindvajset let je vodila interesno dejavnost Turistični podmladek, kjer je mlade navduševala nad poklici v turizmu in gostinstvu, jih usposabljala za turistične vodiče po domačem kraju in na izletih, ki so jih organizirali v okviru pouka. Zadnjih 10 let zelo uspešno vodi interesno dejavnost Prostovoljno delo na šoli. Vključeni učenci sodelujejo na različnih področjih, primernih za njihovo starost, in kar želijo delati. Učenci nudijo učno pomoč šibkejšim učencem, opravljajo razne humanitarne dejavnosti ter obiskujejo osamljene in pomoči potrebne starejše občane na njihovih domovih. Tako spoznavajo zelo različna dela in potrebe ljudi ter si pridobivajo nove izkušnje. Pri svojem delu začutijo, da so pomemben vir pomoči. Njihov cilj je spoštovanje sebe in drugih, potrjevanje samega sebe ter razvijanje občutka solidarnosti in socialne odgovornosti.*

*Mila Jesenovec je bila rojena 12. septembra 1923 na Golniku. Bila je peti, predzadnji otrok v premožni obrtni Dolžanovi družini. Ker so doma poleg turizma in kmetije imeli še gostinsko in trgovsko obrt, se je oče odločil, da trgovino prepusti njej, zato se je po končani meščanski šoli izučila za trgovko. Pet let je opravljala svoj poklic v domači trgovini. Zaradi previsokih davkov je oče oddal trgovino v najem veletrgovcu iz Kranja, ona pa se je zaposlila v takratnem sanatoriju za pljučne bolezni in tuberkulozo na Golniku, kjer je delala na različnih delovnih mestih (bila je blagajničarka v bifeju, knjigovodja v materialnem knjigovodstvu in arhivarka v arhivu) vse do upokojitve. Od takrat pa do danes živi, uživa in ustvarja na svojem posestvu na Golniku, v hiši, ki sta jo skupaj z možem zgradila, zelo blizu domače hiše.*

*Ksenija Ramovš je magistrica sociologije in diplomirana socialna delavka. Kot direktorica vodi Inštitut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje. Pri gerontologiji in medgeneracijskem sožitju se posveča predvsem razvoju in uvajanju modela za usposabljanje družinskih oskrbovalcev ter mreži preventivnih krajevnih programov za zdravo, aktivno in dostojanstveno staranje. Med njenimi raziskovalnimi rezultati izstopa odkritje navidezno vitalnih starih ljudi, ki je pomembno za usposabljanje medgeneracijskih prostovoljcev in oskrbovalcev starih ljudi.*

## MEDGENERACIJSKI STIK V SOSEDSTVU IN SORODSTVU NEKOČ

**UVOD:** *Večina starejših ljudi živi doma, le okoli 5 % jih je v ustanovah. Namenili smo se, da v tokratnem pogovoru osvetlimo življenje v družini s starejšim človekom, ki je še aktiven, potrebuje pa tudi že nekaj redne oskrbe. Sedimo v pritličju hiše, za družinsko mizo v kuhinji. Danes je sobota dopoldne, doma sta mama Mila, ki je v 94. letu starosti, in hčerka Milica. V skupnem gospodinjstvu živi še Miličin mož Miro, domov se občasno vrača njun edini sin in vnuk Matic, ki kot mlad strokovnjak dela v tujini.*

**KSENIJA:** *Mila in Milica, vseskozi živita v skupnem gospodinjstvu in se skupaj tudi starata, saj smo vsi vsak dan starejši, kajne. Osnovna stališča do starosti pridobimo že v otroštvu, med odraščanjem. Oblikovali smo jih ob stikih s starimi starši, tetami, strici in sosedi ter iz odnosa, ki so ga imeli naši starši do starih ljudi. Morda bi začele naš pogovor z vprašanjem, kje in kako sta se srečevali s starejšimi ljudmi v svojem otroštvu, v svoji mladosti, takrat, ko sta odraščali.*

**MILICA:** *Seveda, med sosedi je bilo kar nekaj starejših, ko sem odraščala. Poznala sem dedka, to je maminega očeta, ki je živel blizu nas, in babico, očetovo mamo, ki je živela v Škofji Loki in s katero smo se zaradi oddaljenosti redko srečevali. Ko sem bila stara deset let, sem stare starše izgubila, tako da prav bližnjih starejših potem nisem imela več. Tudi sicer nisem imela kekega tesnejšega stika s starimi ljudmi, niti s starimi starši niti s sosedi. S sorodniki sem se priložnostno srečevala, prinašali smo si pozdrave. S sosedi smo si izmenjevali kake stvari in ob tem tudi malo poklepetali. Je komu kaj zmanjkalo, kakšen jajček ali moka, ko so ravno pekli, do trgovine je bilo daleč, ni bilo prevozov in potem so običajno poslali otroke k sosedom. Za otroke so bili takrat vsi starejši ljudje bolj ali manj stari. Da bi se srečevala s starostjo na tak način, kot se sedaj pri svojih starših, se nisem nikoli. Tudi moji starši se v svojem življenju niso s tem srečevali. Oba sta bila iz velikih družin, vendar sta se odselila, doma so ostali mlajši bratje in sestre, zato tudi svojih ostarelih staršev nista negovala.*

## RAZUMEVANJE, DELO IN POŠTENOST – OSNOVNE VREDNOTE V DRUŽINI

**KSENIJA:** *Vrednote, ki so nam jih starši in okolje privzgojili v mladosti, so smerokaz za dojemanje življenja in ravnanje v odraslosti. Milica, katere vrednote so ti starši posredovali in se ti zdijo pomembne v tvojem življenju? Naj še vas vprašam, gospa Mila, katere vrednote so se vam zdele pomembne, da jih privzgojite hčerki Milici?*



**MILA:** *Na prvo mesto bi dala razumevanje. No, s hčerko se zelo dobro razumeva. Nikoli se nismo prepirali. Tudi s svojim možem ne, pa sva bila 63 let poročena. Delavnost*

je tudi zelo pomembna. Nikoli nismo bili brez dela. Ko sva se z možem poročila, sva kopala in zidala, opeko sva sama delala, ker okoli 50. leta ni bilo ne železa ne cementa, in smo se znašli tako, da smo sami delali material in sami gradili. Danes imam v kotu kuhinje na klopi za mizo vse, kar potrebujem!

*KSENIJA: Torej je pridnost oz. delavnost pomembna vrednota v vašem življenju, gospa Mila, in ste jo privzgojili tudi Milici.*

MILICA: Da, delavnost, toda dokler si sposoben, nikoli dovolj ne narediš, kar odpiraš nova in nova dela. Delo in poštenje sta v mojem življenju zelo pomembna.

MILA: Milica ima to po očetu, Miličin sin pa po njej. Sem zelo vesela.

MILICA: Ali nisi žalostna, da nisem nič po tebi? (smeh) Res se je pri naši hiši vedno nekaj dogajalo, delalo, ustvarjalo. Brez dela ni smel nihče biti. Oče je znal biti pri tem zelo domiseln.

*KSENIJA: Ali je delo vrednota, ki veže vse generacije v vaši družini do najmlajšega člana?*

MILA: Tudi vnuk je zelo delaven in pošten. Samo to napako ima, da kar naprej potuje iz države v državo, ker ima tak poklic. Nazadnje, ko je šel, je bil 33 ur v letalu. Potem pa premišljuješ in te skrbi, kaj če pride slabo vreme, da letalo strmoglavi, ali ga kdo razstreli.

*KSENIJA: Gospa Mila, kako se razumete s svojim vnukom?*

MILA: Zelo lepo. Vse me uboga, nikoli ne odgovarja, z mano se zelo lepo pogovarja. Hčerki rečem: »Milica, imej ga rada. Ni zahteven, nobene slabe reči nima.« To ne rečem, ker je njen sin, ampak odkrito, takšen je. Danes je veliko mladine pokvarjene in se bojim, kaj bo, ko pridejo skupaj. Ampak do sedaj je same take dobre srečal, tega sem zelo vesela.

*KSENIJA: Kako pogosto se videvata z vnukom?*

MILA: Bolj poredko. Običajno pride samo za nekaj dni in takrat ima veliko opravkov. Ko pa je z mano, je ves moj.

MILICA: S sinom se redno videvamo po Skypu in si povemo vse novice, tako da ni nobenih problemov ali zaostankov. On sproti vse pove, tudi ko se vrača s potovanj. Pošlje nam slike, ki jih po Skypu vsi hkrati gledamo, in nam razlaga. Ko pride domov, pride za dva, največ tri dni, za vikend. Hitro mine. Takrat hoče obiskati tako domače kakor prijatelje in gre do Ljubljane, Kranja. Tako smo potem res zelo malo časa skupaj. Mogoče kdaj dve, tri ure klepetamo zvečer, več pa ne. Več se pogovarjamo po Skypu. Ja, delovni smo res vsi, ampak vsak na svoj način. Starša sta tukaj začela iz nule z gradnjo hiše in vsega, kar sta sezidala. Jaz sem jima ves čas pomagala, ko pa sta obnemogla, sem z delom na domačiji nadaljevala še v večjem obsegu. Z Mirom nadaljujeva, vzdržujeva in ohranja predvsem z rokami, seveda tudi z glavo. Sin pa v glavnem ustvarja z glavo, njegovo delo je pretežno umsko.

*KSENIJA: Milica, ti delaš kot socialna delavka na dveh osnovnih šolah. V Šenčurju in v Cerkljah na Gorenjskem. Kaj ti to delo pomeni in kako ga usklajuješ z delom doma?*

MILA: To sta dve veliki osnovni šoli z 805 in 760 učenci.

*KSENIJA: Gospa Mila, vi ste bili tudi zaposleni? Kje ste delali in kaj?*

MILA: Najprej sem bila zaposlena v domači trgovini. Potem je bil prevelik davek in je ata dal trgovino v najem veletrgovcu iz Kranja, jaz pa sem šla v službo v sanatorij za pljučne bolezni in tuberkulozo na Golniku. Takrat so bili pač takšni časi. V bolnišnici Golnik sem spoznala svojega bodočega moža in potem sva skupaj zidala hišo.

*KSENIJA: Milica, ne dvomim, da si ponosna na svojo mamo. Kaj te pri njenih letih veseli, kaj pri mami občuduješ?*

MILICA: Da je ona pri štiriindevetdesetih letih še takole bistrega razuma, zbrana. To se mi zdi skoraj neverjetno. Pri taki visoki starosti! Drugače ima navado, da me zelo rada pokritizira, »pokomandira«. Še vedno je njena beseda najbolj prav. Je pač relacija mama – otrok. To se ne da spremeniti.

MILA: Jaz ti nič ne nagajam. Saj ne morem nikamor.

MILICA: Ne nagajaš. Nisem tako rekla. Res je, da si bistra, da se ne izgubljaš, nisi hudobna, do sedaj nisi imela kakih resnih zdravstvenih težav. Praktično si brez zdravil.

*KSENIJA: Gospa Mila, občudujem vašo pozitivno naravnost in aktivnost pri teh letih.*

MILICA: To je res, zelo je pozitivna, zato je bila lahko ves čas aktivna, normalno aktivna. Oba starša do osemdesetega leta skoraj nista potrebovala zdravnika. Če ne bi starša delala v bolnici, bi lahko rekla, da nista poznala zdravnika. Pri očetu so se začele težave po infarktu, pri mami pa po kolapsih.

MILA: Po infarktu so možu odpovedale ledvice.

MILICA: Ampak to je bilo pozneje, zaradi zdravil.

## **OČETA OZIROMA MOŽA STA DOMA SKRIBNO NEGOVALI DO SMRTI**

*KSENIJA: Koliko let sta negovali očeta oziroma moža in kako je bilo?*

MILICA: Nego je potreboval dvanajst let. Ko smo dobili očeta po infarktu domov, je bilo težje, kakor smo mislili. Tedaj šele vidiš, kaj dobiš. V bolnici si misliš, da boš doma vse z lahkoto zmogel. Ko pa prideš z njim domov, tedaj vidiš, kaj vse je treba narediti, ne veš pa, kako se tega lotiti. Od prvega infarkta je šlo njegovo zdravstveno stanje gor in dol. Kadarkoli se je zdravstveno stanje porušilo, smo ga ponovno dvignili z različnimi rehabilitacijami. Sploh po infarktu je bilo potrebno veliko intenzivne pomoči, da je ponovno govoril in hodil.

*KSENIJA: Kako sta z mamo vse to zmogli?*

MILICA: Mama je štiri leta mlajša od očeta, četudi ni tako velike razlike, je vseeno do konca po svojih močeh skrbela zanj. Zato pravim, da so njene vrline zdravje, trdnost, bistrost in razum. Jaz sem ob bolnem očetu redno hodila v službo, popoldne pa sva se skupaj dogovarjali, kako bova uskladili nego in preostalo delo. Veliko so nam z nasveti pomagali zdravniki, svetovali so mi tudi v lekarni, kamor sem hodila po zdravila in po razne pripomočke. Tam so mi res zelo veliko pomagali. Občasno sem se že počutila kot medicinska sestra. V veliko pomoč in podporo mi je bil sin Matic, ki je bil takrat še doma. Vedno je bil pripravljen priskočiti na pomoč pri vseh opravilih. Zelo rad ga je spremljal na sprehodu.

*KSENIJA: Za konkretno nego in oskrbo sta pa le morali skrbeti doma, kajne?*

MILA: Bilo je težko, vendar se da vse narediti. Takrat ne razmišljaš, kako je težko, temveč preprosto živiš v tem in s tem.

MILICA: Po očetovi kapi smo najprej uredili kopalnico, odstranili smo banjo in jo nadomestili s tuš kabino. Tako se je lahko še dolgo časa sam umival. Potreboval je pomoč pri dviganju iz postelje ali s stola, nato je hodil sam ali si je pomagal s palico. Prva leta po infarktu je bil še toliko pri močeh. Kasneje je opešal, odpovedovale so mu ledvice, začel je hoditi na dializo, stanje se je slabšalo in bilo je vedno težje.

MILA: Zadnjih osem mesecev je bilo hudo. Ni mogel jesti, vse smo pretlačili in ga hranili po cevki. Jaz mislim, da je tiste hrane bilo premalo. Bil je en tak kozarček, še poln ne, več mu nismo smeli dati. On je več potreboval. Meni je to šele sedaj prišlo na pamet.

MILICA: Dajali smo mu odmerjene količine hrane, pri tem smo sodelovali s patro-nažno sestro in z zdravniki.

*KSENIJA: Skrbna domača nega je očetu gotovo pomagala, da je kljub slabemu zdravstvenemu stanju še dolgo živel med vami.*

MILICA: Zaradi zdravil po infarktu so očetu odpovedale ledvice, nato je šest let hodil na dializo. Najprej je hodil enkrat na teden, tri leta dvakrat na teden, nazadnje, to je zadnjih osem mesecev, pa so ga odpeljali na dializo skoraj vsak drugi dan. Vse to je kar nekako šlo, le zadnjih osem mesecev je bilo veliko težje vse skupaj.

*KSENIJA: Milica, ali lahko podrobneje obrazložiš, kako je potekala skrb za očeta, posebno v tistem zadnjem, težkem obdobju njegove bolezni?*

MILICA: Dolgo časa po infarktu je bilo dokaj dobro z njim. Oblekli smo ga in je bil potem na nogah. Tako kot sedaj mama. Z njim smo se lepo pogovarjali, sedel je za mizo in sam jedel. Dan z očetom je potekal tako, da sem ga zjutraj pred odhodom v službo napravila in pripeljala v dnevno sobo, potem je bil večino časa na kavču, tako kot je sedaj mama tukaj na klopi v kuhinji. Ko je bilo treba na stranišče, je včasih lahko šel sam, včasih mu je pomagala mama, ki je bila takrat še pri močeh. Za zajtrke je poskrbela mama, za kosilo in večerjo pa jaz. Lahko rečem, da je vse dokaj dobro teklo. Če smo šli kam od doma, takrat smo še hodili na dopust, smo za tisti čas iz kranjskega doma upokojencev dobili negovalko, ki je prišla enkrat na dan pogledat in vprašat, če starša kaj potrebujeta. Ves čas odsotnosti smo bili na zvezi po telefonu, tako da če bi se kaj dogodilo ali bi prišlo do poslabšanja, bi bili lahko spet hitro doma.

Zadnjih osem mesecev življenja je oče slabel, ni več vstajal iz postelje, takrat je bilo pa res hudo. To se je vleklo od februarja do decembra. Priskrbeli smo negovalno posteljo, ker je oče čisto obležal. Takrat smo tudi opažali, da nas vedno manj razume, na naša vprašanja ni več odgovarjal. Če sem ga kaj spraševala, je prikimal ali odkimal, tako da sem vedela, da me še razume, ni pa več odgovarjal. Nisem razumela, kaj se dogaja. Zdravniki nas o tem niso informirali. Ne vem, ali je bilo to prav ali ne. Sedaj tako ali tako ni več pomembno, ker je mimo. Kasneje sem vprašala zdravnico v Naklem, kamor je hodil na dializo, zakaj ni več govoril. Rekla je: »Veste, pri dializnih bolnikih pride do skleroze v kratkem času in zelo pospešeno napreduje. Pri njem je to sklerozno stanje tako,

*da izgublja govor in se več ne zaveda.* « Ampak oče se je do zadnjega dneva toliko zavedal, da je trzil z očmi ali je s kakšno drugo reakcijo pokazal, da ve, da se nekaj dogaja okoli njega, to smo videli, ko je kdo prišel k njemu v sobo. Prepoznal nas je, še zadnji trenutek je nekako tako skromno prikimal z glavo, ni pa nam mogel odgovarjati.

*KSENIJA: Se pravi, da se vam je zdelo, da je bil do konca pri zavesti.*

MILICA: Da, do konca je bil pri zavesti ... Bolezen ga je čisto izčrpala, zato smo imeli resno nego: plenice, umivanje, prelaganje, podlaganje rok in nog, blazina proti preležaninam ter električna negovalna postelja, da smo ga lažje negovali in obračali. No, potem na koncu je bilo tudi par mesecev, ko smo videli, da ne požira več hrane, in da ga ne bi pri hranjenju zadušili, smo imeli cevko in smo ga tako hranili. Seveda, vse to je šlo po navodilih zdravnikov, koliko, kdaj, kolikokrat in kakšno hrano. Vso hrano smo kuhali in pretlačili. Kljub negi se je očetovo telo izčrpalo. Zadnje mesece njegovega življenja je bila nega tako izčrpavajoča, da tudi mama ni več zmožla, kadar je bila sama doma, zato smo dopoldne imeli negovalko iz kranjskega doma upokojevcev. Zjutraj, preden sem šla od doma, sem ga uredila, preoblekla in umila, potem je okrog desetih prišla negovalka. Zanj je poskrbela, da je zdržal do popoldanskega časa, ko sem se vrnila domov. Takrat sta bila moje delo in življenje zelo naporna, to vidim šele sedaj. Ko živiš s težkim bolnikom, kot je bil moj oče, si tako vpet v akcije, da niti ne čutiš, kako se nega stopnjuje in postaja vse težje in težje. Tako sem bila vpeta v vse, da sem samo vedela, da moram k zdravnici po en in drug recept, da moram zdaj sem, zdaj tja, v lekarno, po pripomočke za nego ... Stalno sem imela eno hitenje. Včasih sem se pošalila, da bom kdaj še samo sebe kje srečala. Dejansko je bilo tako, kot je mama prej rekla, da se nikoli nismo prepirali, saj niti ni bilo časa za to! Resnično. Ko sem prišla domov iz službe, je bilo zame veliko olajšanje, da je mama skuhala, saj sem lahko hitro pojedla toplo in svežo hrano in že delala, kar je bilo na vrsti. Ko je bil oče še dokaj v redu, smo ga na vozičku peljali ven, jaz ali vnuk, moj sin. Do bolnice in nazaj je bil prijeten sprehod. Za to je mama vedno skrbela in je rekla: »Kdaj boste pa ata ven peljali?« Zdaj, ko je ona na tem, da bi jo morali odpeljati na zrak, pa pravi, da ne bo šla z vozičkom ven, da je ne bodo drugi gledali. Več ji pomenijo besede ljudi kot svež zrak in sonce.

## **STARANJE JE IZZIV ZA STAREJŠEGA ČLOVEKA IN ZA NJEGOVE SVOJCE**

MILA: Ko si star, si ves spremenjen.

MILICA: Ata takrat tudi ni bil star 20 let, pa si razumela, da človek potrebuje sonce in zrak. Zdaj, ko bi morala iti ven, na zrak, nam pa tega ne dovoliš z izgovorom, da te ne bo kdo videl.

MILA: Ko bi vedela, koliko ta kolk boli.

*KSENIJA: Morda pa boste šli ven, gospa Mila, ko bo zunaj topleje, in ker vas vse zanima, boste spremljali, kako brsti in raste okoli vaše hiše. Vidim, da imate zraven sebe zanimiv pripomoček za hojo.*

MILICA: Mama je pred tremi leti padla. Takrat je imela hipne omedlevice. Ne vem, kako se temu strokovno reče, jaz sem to tako poimenovala. Od časa do časa jo je kar

zmanjkalo. Če je bila v varnem okolju, se je ujela, če pa ne, je padla. Enkrat si je pri takem padcu zlomila roko. To je bilo prvič v njenem življenju, pri 89 letih. Tisti dan sem bila doma, v kuhinji sem zajtrkovala, ko je nekaj zaropotalo v dnevni sobi. Takoj sem bila pri njej, a je bilo že prepozno, roka je bila že zlomljena. Od takrat ni več tako stabilna na nogah. Mogoče se je ob padcu udarila tudi v obrabljen kolk, kar pa nismo raziskovali. Od takrat je na tej hoduljici. Odkrila sem jo slučajno, čeprav sem jo že videla pri drugih ljudeh. Šla sem nekaj iskat v trgovino z ortopedskimi pripomočki Medisan in spotoma sem videla razstavljene pripomočke za hojo. Pogledala sem, kako to funkcionira, in si rekla: »*Jo, tole bo pa veliko boljše za mamó kot bergle!*« Takrat je hodila z berglami, ampak ker je imela roko v mavcu, je bilo to zanjo težko. Takoj sem se odločila, da jo kupim, saj sem pomislila, da ji bergle rade »okrog letijo«, ves čas se jezi nanje. Na hoduljico se bo lahko še malo naslonila, če jo bo imela, saj je s treh strani ograjena. Ko sem jo pripeljala domov, ji je bila takoj všeč. S to hoduljico se sedaj odlično giblje in jo je že velikokrat pohvalila, če tega ne bi imela, bi bila že dve leti v postelji.

*KSENIJA: Kako pomembno je imeti primerne pripomočke ob pravem času. Kje in kako lahko ljudje po tvojih izkušnjah pridejo do njih?*

MILICA: Ravno sem razmišljala, da ne vem, kam bi človek moral biti vključen, da bi to izvedel ... So reklame po televiziji in drugod, ampak mislim, da to ni vedno dovolj, da se za nekaj pravilno odločiš in kupiš. Ko hodiš po svetu, moraš imeti predvsem odprte oči. Vidim različne ljudi: invalide, zanemarjene, lepo urejene ... Vse opazim, nikoli pa nisem sama pomislila na kakšno boljšo pomoč pri hoji.

*KSENIJA: Ali bi bilo lažje, če bi že na urgenci dobila kakšno informacijo o primernih pripomočkih po poškodbi, kako jih izbirati in kje jih najti?*

MILICA: Gotovo bi mi zelo prav prišlo, če bi nam kdo že na urgenci pomagal z nasveti o primernih pripomočkih. Ko je bila pri njih na kontroli, je bila trdnejša, kljub svojim letom je bila še veliko na nogah in nihče ni priporočil karkoli drugega kot bergle, ki pa jih ob zlomljeni roki in slabem ravnotežju ni mogla uporabljati. Hoduljica, ki je ustrezna za mamó in ki sem jo naključno našla, je sedaj že dolgo njen osnovni pripomoček za gibanje. Če imaš v hiši starejšega človeka, bi si moral večkrat vzeti čas in se oglasiti v trgovinah z ortopedskimi pripomočki, da vidiš, kaj vse imajo za nego in pomoč.

*KSENIJA: Potem verjetno lažje izbereš pravi pripomoček. Starejši ljudje so med seboj zelo različni po fizični moči in navadah, tudi ko zbolijo, zato je važno zanje poiskati najprimernejše pripomočke, ki jim pomagajo, ne pa ovirajo pri okrevanju oziroma gibanju, ali ne?*

MILA: Bergle so zelo nevarne. Če ti padejo, jih težko pobereš.

*KSENIJA: Ja, bergla na tleh lahko premami človeka, da bi jo pobral, s tem pa tvega padec. Kako pa je takrat, ko Milice ni doma? Kaj počnete? Sedaj ste pokazali na zajeten fascikel. Ali nam lahko, gospa Mila, zaupate, kaj shranjujete v njem?*

MILICA: Ta ni edini, ki ga imamo, ona jih ima že kakšnih deset. Zbira in prebira revije, Lady in Zvezde, take čisto vsakdanje opravljivke. Povsem na tekočem je, kaj se

dogaja z znanimi ljudmi. Tiste članke, ki so ji najbolj zanimivi, simpatični in priljubljeni, izreže, nalepi in zloži v fascikle. Včasih gleda za nazaj, in če se o kom pogovarjamo, reče: »Počakaj, grem iskat. To imam tam notri in bomo pogledali.« Mama ima fotografski spomin. Preden si prišla, mi je rekla: »A greš v sobo po fascikel?« »Katerega pa?« sem vprašala. »Ta prvi je črn, ta drugi je rumen, ta tretji je zelen, ta četrti je oranžen, ta petega, rdečega pa prinesi.«

*KSENIJA: Res je pred nami rdeč fascikel. Zakaj prav ta?*

MILA: Ker je tukaj največ takšnega pomembnejšega, kar izrežem. Tukaj so domače stvari. Tukaj je slika mucka, ki sem ga imela rada in ga ni več, pa slike vnuka in druge družinske slike. Glejte, to je moj pokojni mož. Ali ni lep? Letos bi praznovala sedemdeset let skupnega življenja, če bi bil še živ. Midva sva se vedno lepo razumela.

*KSENIJA: O, to je pa spodbudno slišati! Vidim, da imate na vrhu v fasciklu zložene plakete in nekaj praznih plastičnih srajčk. Kaj to pomeni?*

MILA: Po devetdesetem letu starosti me redno obiskujejo iz društva upokojencev in mi vsako leto prinesejo plaketo. Ta prazna mapa je za letošnjo plaketo, ki jo bom dobila za svoj štiriindevetdeseti rojstni dan.

MILICA: Zgodi se, da mi zjutraj reče, da naj prinesem kakšen fascikel, potem to dopoldan pregleduje ...

*KSENIJA: Hvala gospa Mila, da ste mi zaupali delček svoje zgodbe, ki jo imate tako lepo shranjeno. Sedaj se vrnimo še nekoliko k pripomočkom, ki olajšajo oskrbo. Primerna postelja je osnova. Kakšno izkušnjo imate s to negovalno posteljo? Ste zadovoljni z njo?*

MILICA: Mogoče ne bi tako hitro potrebovali negovalne postelje, če bi bile naše običajne postelje malo višje. Naše standardne, kupljene v trgovinah, so zelo nizke. Čutim to, saj imam težave s hrbtenico. Opažam, da so to praktično nemogoče postelje. Na teh ne moreš izvajati nege in se pogosto sklanjati. Zaradi tega je negovalna postelja odlična, saj jo dvigneš na višino, ki ti ustreza pri delu.

*KSENIJA: Se pravi, da je priporočljivo, da si človek že prej, v letih, v katerih sva sedaj medve, priskrbi malo višjo posteljo s kvalitetno vzmetnico in tako prepreči vsaj nekaj težav s hrbtenico, tudi vstajanje bo dalj časa lažje. Prej smo govorili o negi moža in očeta v obdobju, ko je bil zelo bolan. Gospa Mila, vi ste kljub letom še zelo pri močeh, posebne nege ne potrebujete. Zanima me, kako poteka vaša dnevna rutina?*

MILICA: Jaz vstanem, se uredim, pridem do mame, jo prebudim, dvignem in oblečem. Vedno me počaka v postelji. Drugače gre po potrebi sama na stranišče, obleči se pa ne more več sama. Ne more se pripogniti, obleči hlač in nogavic, brez hoduljice tudi ne more nikamor. Zato jo jaz oblečem, potem pa gre s svojim »mercedesom« v kopalnico in na stranišče, se umije in pride v kuhinjo. Jaz ji medtem po protokolu pripravim vse skodelice, to je en cel nabor skodelic z različnimi vsebinami. Pride v kuhinjo, se usede za mizo, skupaj pojeva, nato na hitro pospravim, pomijem in grem v službo. Potem mama ostane dopoldne sama. Kaj v tem času dela, mora sama povedati. Verjetno se



najprej malo uleže. Potem prebere revije in vse, kar se ji zdi zanimivo, izreže, predvsem slike. Dvakrat na teden pride časopis Gorenjski glas. To mi prihrani čas za spremljanje novic. Ko pridem domov, mi vedno poroča, kaj je novega v časopisu. Sledi skupno kosilo, nato je čas počitka. Po počitku včasih klepetamo, včasih se igramo spomin, pri katerem me mama vedno premaga, to moram pošteno povedati. Včasih igramo domino, tam zmaga enkrat eden, drugič drugi, zmage so deljene. Drugače nas ona kar premaga v marsičem, resnično. Popoldne je tudi čas za kakšno priložnostno delo, na primer za izdelovanje voščilnic za letovalne praznike in vrečk, ki jih napolnimo s sivko, ter še za marsikaj drugega. To traja do pol šestih. Če imam delo in hitim naokrog, potem je ona bolj sama. Za mamó je pomembno, da ve, kje sem ali da sem v bližini. Rada ima vse pod kontrolo (smeh).

*KSENIJA: Milica pravi, da imate radi družino pod kontrolo. Kaj pravite k temu?*

MILA: Tu sem pa stroga (smeh)!

MILICA: Včasih je tudi nervozna, ker ne ve vedno, kje je kdo od nas. Zelo ji je pomembno, da ve, kje smo, zato je tudi zelo nesrečna zaradi Matica. Vedno se boji, kdaj bo letalo strmoglavilo.

*KSENIJA: Kako in o čem obveščas mamó?*

MILICA: Delovna vnema in skrb za hišo sta še vedno v njej. Če zunaj grabim po sadovnjaku ali če sem v vrtu, da sejem ali kaj podobnega delam, na primer presajam ali zalivam rože, ji pomeni enako, kot da bi bila notri poleg nje. Takrat ve, da sem doma in da delam zato, da gre gospodarstvo pri hiši naprej. To mama razume, sprejema in ni nič narobe. Če pa kdaj kam grem, kar je sicer zelo redko, pa reče, če res moram iti. »A ni škoda časa?« vpraša. Še preden se odpravim od doma, že želi natančno vedeti, kdaj se bom vrnila.

*KSENIJA: Milica je tako lepo povedala, kaj sedaj radi počnete in kaj vas pri delu veseli. Gospa Mila, kaj pa vašo hčerko Milico veseli, kaj rada počne?*

MILA: Skupaj gledava Štorijo. Včasih, če je čas, se malo usede, da se spočije, in včasih tudi podrema. Ko se zbudi, pospravlja. Ko pride domov iz službe, skuha kosilo, potem pomije posodo, včasih plete, kvačka ali šiva, no, vse sorte.

MILICA: Šivanje si razdeliva. Doma imamo sivko. Jaz jo porežem, ona jo nareže na kratke cvetke in potrese po sušilniku, da se posuši, nato cvetove lepo očisti. Jaz sešijem vrečke in mama jih napolni s posušenimi cvetovi. Dišeče vrečke podarimo sorodnikom in prijateljem.

*KSENIJA: Kako zaključite dan?*

MILICA: Okrog šestih se prične pripravljati, da bo šla gledat poročila. Nikakor ne sme zamuditi poročil ob šestih na Kanalu A. Tam so določeni novinarji, ki so ji zanimivi in lepi ter ji dajo energijo, zato jih mora videti vsak dan. Ko so ta poročila zaključena, preklopi na prvi program in gleda druga poročila, da izve še kakšno novico, če slučajno na Kanalu A niso vsega povedali. Nato seveda ne sme zamuditi še Ene žlahtne štorije in

ob petkih Slovenskega pozdrava. Filmov in nadaljevanj nikoli ni gledala in jih tudi sedaj ne. Mama ima strogo izbran izbor. Poleti, ko tega ni, si pomagamo s kanalom Golica, da spremlja domače viže.

*KSENIJA: Po tem, kar ste povedali, si lahko predstavljam, kako preživljate dan. Me pa zanima, gospa Mila, kaj je po vašem mnenju pomembno za lepo sožitje med mlajšimi in starejšimi ljudmi?*

MILA: To, da drug drugega razumejo, da se ne prepirajo, da se tudi malo potrpi.

*KSENIJA: Da se z Milico tako lepo razumeta – koliko je to vaša zasluga, koliko pa Miličina? Kaj pravite?*

MILA: Vsaka malo potrpi. Včasih pride kaj narobe, ampak če bi se prepiral, bi vznemirjal še druge in potem bi bilo še slabše.

*KSENIJA: Kaj menita, kakšno vlogo ima hvaležnost v medsebojnih odnosih, da se zahvalimo ... Kaj vama to pomeni?*

MILICA: Veliko mi pomeni. To navado je imel moj oče. Za vsako malenkost, ko si mu pomagal, karkoli si naredil, se je zahvalil. Prej, ko je bil še zdrav, to ni bilo v njegovi navadi, ampak ko je zbolel, se je neverjetno velikokrat zahvalil. Tudi tebe, mama, slišim, da mi velikokrat rečeš: »Hvala ti.« Čeprav tega nimava tako v navadi.

MILA: Saj ti se mi tudi velikokrat zahvališ, samo ne tolikokrat kot jaz tebi (smeh).

*KSENIJA: Kaj bi rekli, gospa Mila, če vas vprašam, kako ste zadovoljni s svojim življenjem?*

MILA: Imela sem zelo lepo življenje, zelo dobre starše. Veliko smo delali. Kot otrok sem imela lepe igrače, pa jih je oče potem naprej podarjal drugim otrokom, ker sploh ni bilo časa za igranje. Vesela sem, da smo se lepo imeli in lepo razumeli, da je delo pri hiši lepo napredovalo. Vsak je rad prišel k nam, naj bo domač ali tuj. Naš ata se je tako lepo z vsakim pogovarjal. V našo gostilno so prihajali ljudje, ki so imeli koga v bolnici na Golniku. Nekateri so bili zelo tihi. Oče je včasih začel pogovor z njimi tako, da jih je vprašal po njihovem kraju, župniji, pa so se razgovorili in jim je odleglo.

*KSENIJA: Kaj vam je sedaj, ko ste že starejši, v veselje pri hiši? Na kaj ste še posebej ponosni?*

MILA: Milica zelo skrbi za hišo, jo čisti, skrbi, da jo obnavljamo, naredi vse, kar je treba. Zelo je pridna. Vnuč je tudi priden, nimam slabih besed čez nikogar v družini.

MILICA: Nekako smo vedno sledili času, živeli sodobno, to ji veliko pomeni.

*KSENIJA: Kaj to pomeni, da greste s časom naprej?*

MILICA: Med prvimi v vasi smo imeli TV, seveda takrat črno-belega, in avto, zadnja stvar, ki smo jo priskrbeli, je toplotna črpalka. Strašno je bila vesela, ko smo se pripravljali in o tem pogovarjali. Bila je v velikih dvomih, če bo tak način gretja deloval in če bo zadosti toplo. Letošnjo zimo, januar, ko je bilo najbolj mrzlo, smo preživeli v prijetni toploti in z zelo ugodnimi stroški.

*KSENIJA: Kakšne želje imate sedaj v življenju, gospa Mila?*

MILA: Če bo še naprej tako kot do sedaj, bi še en čas rada živel. Če pa pridejo še večje težave in trpljenje, bi pa rajši danes umrla kot jutri.

*KSENIJA: Kaj pa skrbi, vas tudi tarejo?*

MILA: Da, za vnuka, za Milico, ko gre, pa je ni doma.

## **VIRI MOČI ZA OSKRBO IN LASTNO ŽIVLJENJE SREDNJE GENERACIJE DRUŽINSKIH OSKRBOVALCEV**

*KSENIJA: Pri skrbi za hišo in dom je velika teža na srednji ali »sendvič« generaciji, kot ji še drugače pravimo. Milica, kako je bilo takrat, ko si zbolela?*

MILICA: Za mamó je bilo vedno poskrbljeno, tudi kadar sem imela zdravstvene težave. V času moje zadnje bolniške je mama padla in si zlomila roko. Bilo je težko, ampak me ni nihče nič vprašal. Vse sem morala sama. Še sreča, da je imela mama zlomljeno levo roko, tako da si je lahko z desno pomagala in je bila nega nekoliko lažja. Takrat bergel ni mogla uporabljati, hoduljice tudi ne bi mogla, je še niti ni imela, ker se ni mogla naslanjati na roko. Zanjó je bila moja bolniška sreča, da sem bila doma in ves čas ob njej. Dvigovati je ni bilo treba, pri vsem drugem (oblačanju, umivanju itd.) pa je bila potrebna pomoč. Ko se je zlom zacelil, je opustila bergle, ker sem v trgovini kupila hoduljico. Potem je bilo za obe veliko lažje. Tisti čas po zlomu roke sem gledala bolj na mamó kot nase. Od mojih me nihče ni vprašal, ali lahko skrbim za mamó ali ne. Vsa gospodinjska opravila (kuhanje, pospravljanje, pranje in likanje) sem morala opraviti sama oz. peljati naprej. Tega nisem vzela za hudo, saj sem bila morda nekoliko kriva tudi sama, ker nisem nič potarnala ali prosila za pomoč.

*KSENIJA: Če imaš sedaj pred očmi svojce, ki doma oskrbujejo koga, kaj bi svetovala? Kaj bi rekla? Jaz bi svetovala, da se čim bolj vsi družinski člani vključijo v oskrbovanje. Kaj pa ti meniš o tem?*

MILICA: Seveda, na vsak način, če je le mogoče. Vendar je v naši družini tako, da je veliko odvisno od mene.

*KSENIJA: Ženske težko spregovorimo o preobremenjenosti na tak način, da bi k pomoči pritegnile druge družinske člane.*

MILICA: No, to sem hotela povedati. Jaz sem bila tiho, potrudila sem se, vse naredila in ni bilo nobenih problemov. Zato nihče niti ni zaslutil, da bi bilo včasih dobro povprašati, če mi kaj pomagajo.

*KSENIJA: Mislim, da je prerazporejanje dela v družinah, kjer nastopi resnejša in dolgotrajnejša bolezen, lahko hud izziv.*

MILICA: Zagotovo. Ne obtožujem nikogar, ni mi bilo težko. Delo mi je terapija za premagovanje težkih trenutkov, saj ob delu pozabim na skrbi in težave. Misli mi odpotujejo čisto drugam in tako mi čas izredno hitro mineva. Moje zdravstveno stanje je bilo

odlično, zato sem bila srečna in sem morda iz te sreče več delala, kot bi bilo treba, in se nisem menila za pomoč.

*KSENIJA: Milica, zanima me, kako sedaj skrbiš zase, da vse to zdržiš?*

MILICA: Sem pač tako naučena in vzgojena, da delo drži človeka pokonci. To je sigurno. Delo, kakršnokoli že je, mi je terapija. Mama se v kuhinji čez dan uleže in drema ali gleda revije, jaz pa grem v dnevno sobo in delam svoje. Včasih, ko sta slabo vreme in dež in se mi malo zniža pritisk, sem malo bolj zaspala čez dan. Drugače pa pletem, kvačkam, kakšne križanke rešujem ali barvam mandale. Ob lepem vremenu sem zunaj. Sedaj spomladi bo treba urediti grede, obrezati drevje, ves vrt pograbit. Če pa le imam čas, grem zelo rada peš en krog okrog Golnika. Hoja me sprošča. Takrat sem v svojem svetu. Razmišljam različne stvari, na primer o vzorcu, ki ga pletem, o službi ali o čemerkoli – meditiram. Med hojo odmislim vse, težave in skrbi. To je moj prosti čas.

*KSENIJA: Torej imaš rada aktivni počitek?*

MILICA: Seveda. Kot sem že rekla, se najbolj sprostim s fizičnim delom. Fizično delo me krepi. Med delom se spotim, dam vse od sebe. Zdi se mi, da na tak način krepim tudi svoje zdravje – aktivnosti pomagajo, da ne zapadeš tako hitro v katerokoli bolezen.

*KSENIJA: Medve sva enako stari in naša generacija se tudi stara. Kaj si želiš sama zase? Kako gledaš na lastno kakovostno staranje?*

MILICA: Kaj pa vem. Se že zavedam, da sem na poti v starost. Mogoče me je ta zadnja bolezen še bolj prizemljila k temu razmišljanju. Že večkrat sem razmišljala, kako bom obvladovala to domačijo in posest na stara leta. Vedno bolj sem prepričana, da bi bilo to težko. Sin si utira svojo pot. Dejansko, že jutri lahko ostanem sama s to našo hišo in z vsemi poslopji. Že danes je težko, se pa sprašujem, kako bova z dvema pokojninama, ki bosta od 500 do 600 evrov, vse to vzdrževala. To mi je velika uganka in skrb. Velikokrat razmišljam, kako še bolj zmanjšati stroške. No, zadnja investicija, ko smo vgradili toplotno črpalko, je uspela. Veliko skrbi in dela je z vzdrževanjem travnikov in gozdov. Zdi se mi pomembno, da ima človek toliko, kolikor lahko vzdržuje, jaz pa ne vem, koliko časa bom še vse to zmogla, službo in še vse doma, saj sem vsak dan starejša in tudi počasnejša. Lastnina me počasi začenja skrbeti in bremeniti, saj želim, da je tisto, kar imam, urejeno in obdelano. Če to ni tako, menim, da mi ne pripada, da nisem sposobna imeti. Blizu hiše smo imeli dve parceli gozda, kar dosti veliki. Bili sta nedostopni in za nas velik problem, saj sami – brez ustreznega orodja in strojev ter zadostne moči – zelo težko delamo v gozdu. Z mamo sva se dogovorili, da parceli gozda prodamo in prelijemo denar v toplotno črpalko. Zelo sem vesela, da mi je to uspelo, mama pa tudi. Sedaj o gozdovih ne razmišljam več, kot da jih nikoli ne bi bilo. Prej me je pa bremenilo. Gretje imamo sedaj zelo prijetno, cenejše in bolj ekološko.

*KSENIJA: Se pravi, da je smiselno razmišljati o tem, kako si poenostavljati življenje, se prilagajati razmeram in letom.*

MILICA: V to smer nisem razmišljala pred tridesetimi ali štiridesetimi leti. Takrat smo bili vsi še pri močeh, bili smo mladi in delavni ter sploh nismo pomislili, da se bo kdaj

kaj v resnici spremenilo. Z leti pa se dejansko veliko stvari spreminja. Včasih sem s starši obdelovala njivo, sedaj je že nekaj let ne obdelujemo, oddali smo jo sosedu v najem. On jo obdeluje s traktorji. Brežin okoli hiše pa ne more obdelati s stroji, zato jih ni sprejel. To smo rešili tako, da smo jih ogradili v pašnik za ovce. Tako počasi spreminjamo način obdelovanja naše zemlje, da nam je primerno. Kaj pa vem, lahko se zgodi, da pridemo na koncu tudi do oskrbovanega stanovanja, kar se mi danes zdi odlična rešitev.

*KSENIJA: Koliko stika s sorodniki še imate?*

MILICA: Sorodnikov ni več veliko, mama že dolgo nima več sester. Po očetovi strani je živa še ena sestra. Živi v domu starostnikov, zelo je dementna, nikogar ne pozna, zato obiski pri njej niso ne prijetni ne smiselni. Imam veliko bratrancev in sestričen, a z njimi nimam veliko stikov. Ko so bili strici in tete še živi, je bilo čisto drugače, zelo prijetno. Živel so v majhnih stanovanjih v Ljubljani, Mariboru in Škofji Loki. Velikokrat so prišli k nam na obisk. Pri nas na deželi so se zelo dobro počutili. Ker smo vsi navdušeni planinci, smo se večkrat odpravili v hribe – na Kriško goro, Tolsti vrh, Kališče ali Storžič. To so planinske točke, do katerih lahko pričnemo pohod od naše hiše, saj se vzpenjajo nad njo. To so bili prijetni trenutki – čas razvedrila, pogovorov in prijetnega druženja. Ti spomini so mi zelo dragoceni. S sorodniki smo se radi družili tudi ob praznovanjih naših okroglih obletnic. Vedno sem se že vnaprej veselila teh dni, saj sem imela zelo prijetne sorodnike – tete in strice.

*KSENIJA: Milica, ali še imaš čas za prijatelje?*



MILICA: (smeh) Imam, žal malo, ampak ... Včeraj smo z Mirovimi sestričnami ravno eno hudomušno pripravile za mučenike. Še mami je bilo všeč in ni rekla: »A spet nekam greš?« Domov sem prišla, hitro pripravila kosilo in šla z Mirom v Škofjo Loko. Pred tem sem mami povedala zamisel ene od Mirovih sestričen, da bi možem pripravile presenečenje in jih povabile na kavo, ker za dan žena niso pokazali prave pozornosti do nas. Tega smo se prvič domislile. Pri tem je bilo treba malo lagati, da smo jih zvale v isto kavarno, kar je bilo grozno težko, za naše može pa zelo nenavadno presenečenje. Vsaka si je morala po svoje izmisliti eno zgodbo, vendar ne povedati zakaj, da smo se »naključno« vsi srečali v Škofji Loki. Ko smo se srečali, je bilo smeha do solz. Potem smo dve uri sproščeno klepetali, si šale pripovedovali in se smejali, čisto preprosto, ob čaju. Kako malo je bilo potrebno za tako krasno razvedrilo. Domov sem prišla okrog osmih zvečer in mama ni bila čisto nič žalostna,

ker je bila sama doma, saj se ji je zdelo, da je bilo zame to neko lepo doživetje. Lepo je tudi, ko se srečam s kolegicami iz študijskih časov. Časa nimamo veliko, a če se le da, se dobimo. Imam pa še tri kolegice, ki so hkrati moje sodelavke in s katerimi zelo težko

skupaj pridemo. Ko je šla ena v pokoj, smo mislile, da se bomo vsak mesec enkrat dobile na kavici. Kje pa! Če se trikrat na leto dobimo, je že veliko. Enostavno se ne uskladimo. Ni časa. Se mi pa zdi, da je zelo škoda, da rečemo, da je vzrok pomanjkanje časa, a dejansko ga ni, vsi smo čisto preveč zaposleni.

*KSENIJA: Tudi sama doživljam, da so prijateljske vezi dragocene, in vesela sem, ker večina od njih traja že zelo dolgo, zato lahko upam, da bodo še naprej trajale, kljub temu da so v kakem obdobju malo manj intenzivne. Še eno vprašanje imam. Kako se je v življenju spreminjala vajina vloga mama – otrok? Opažaš, Milica, kak razvoj v svojem odnosu z mamo?*

MILICA: Mislim, da imava vseskozi enak odnos. No, nekatere razlike so med odnosom v otroštvu in sedanjim odnosom z mamo. Tiste stvari, ki se mi zdijo potrebne in smiselne, speljem po svoje, čeprav bi mama marsikakšno stvar drugače naredila, toda ko naredim po svoje, mama kar popusti, saj vidi, da je tako boljše. Mama je kljub visoki starosti še zelo sodoben človek. Kljub temu da je zadnji dve leti ves njen svet samo dom – za mizo v kuhinji, je dokaj sodoben in razgledan človek. Mogoče prav zaradi vsakodnevnega spremljanja poročil, saj je vedno z vsem na tekočem. Mislim, da je v starosti pomembno, da ostaneš povezan s svetom, če že sam ne moreš iti v svet. Ko kdo pride na obisk, mi mama kar s prstom kaže, kaj vse moram prinesiti na mizo, čemur jaz v hecu rečem »veliki diktator«. Njej je velika vrednota hrana, zato želi, da je vsak gost solidno postrežen. Tudi meni je hrana vrednota, a ne tako močna kot mami. Meni več pomeni čas za pogovor. Včasih, ko smo bili vsi še mlajši, so njene sošolke prihajale na obisk. Po dolgih letih so se videle. Ona je prisedla k njim, jaz sem pa stregla. Ko sem jaz svoje sošolke pripeljala domov, sem bila z njimi, mama pa je stregla. Takšen odnos je bil med nama leta nazaj. Sedaj, ko je gibalno ovirana, pa mi s prstom kaže oz. ukazuje, da ne bi kaj pozabila prinesiti na mizo.

*KSENIJA: Kaj je potem v ospredju, lepa beseda?*

MILICA: V naši družini prepira ni bilo nikoli.

*KSENIJA: Kako ste to preprečili?*

MILA: Je prišlo do kakšne malenkosti, ampak je šlo mimo.

MILICA: Moj oče je bil zelo strog in je s pogledom vse povedal. Besede niso bile potrebne. Njegov strog pogled je povedal, koliko je ura, in ni bilo pregovarjanja ali izgovarjanja. Pri mojem sinu Maticu ni bilo strogih pogledov in ne zapenjanj. Ko je imel zagovor diplome, je bil njegov oče Miro ganjen, ko je poslušal predstavitev diplomske naloge in zahvalo staršem. Sprevidel je, da je sin tako vzgojen, da ga nikoli nista slišala jezikatiti ali da bi se prepiral z njima. Opisal ga je za pridnega, tihega, mirnega, nežnega in bistrega fanta.

MILA: Lepa beseda lepo mesto najde.

*KSENIJA: Prišli smo do konca našega pogovora. Razgrnili sta plemenito skrb drug za drugega ob trdem življenju in trdem delu. Res lep, zgleden primer skrbi in sožitja, zato iskrena hvala!*